

dés fölkeltésének biztos eszköze. Tehát ne azt mondjuk: most az avarokról fogunk tanulni, hanem: most Gyöngyös alapításával fogunk megismerkedni; nem helyes: most a középkori városi életről tanulunk, hanem Gyöngyös város középkori életével foglalkozunk; kevésbé jó: hazánk török hódítás-korabeli állapotáról lesz szó, de helyes: arról fogunk tanulni, milyen volt a török uralom Gyöngyösön.

7. Az iskola székhelyén és környékén található történelmi nevezetességek megismertetése és felhasználása a tanítás elegendhetetlen követelménye. A szemléltetés módjai: múzeumok látogatása, történelmi séták, kirándulások, utasításra végzett tanulói megfigyelések; főkéllékei: a célszerűség és tervszerűség. A külső szemléltetés lehetőségei a tanítás anyagának és módszerének szerves alkotórészei.

Ha a történettanár a nemzet viszontagságos életútját a szülőföld színpadán mutatja be, öntudatos, felelősségérzettel teljes, áldozatra kész állampolgárokat nevel.

Legyen minden polgári iskolai történettanár a helytörténet kutatója is, tanítója is!

*Szántó Lőrinc.*

## **A női kézimunkatanítás és a tanárképzés.**

Szakfolyóirataink a háború után ismételten elítélő bírálatot hoztak a leányiskoláinkban folyó kézimunkaoktatásról. A sok panasz hatása alatt foglalkozott az 1928-ban tartott III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus rajzoktatási, valamint nőnevelési szakosztálya is a női kézimunkaoktatással és mindkét helyen igen megszívlelésre méltó egyhangú határozatokat hoztak. Ugy a szakfolyóiratok panaszai, mint a kongresszus határozatai bizonyára illetékes helyre is eljutottak és mégis, most 7 évvel a kongresszus után a női kézimunka, a nőnevelésnek úgy formális, mint gyakorlati szempontjából oly fontos tantárgya, még mindig alárendelt szerepet játszik a leányiskolákban. Ennek okát két körülményben találhatjuk:

1. A megfelelő színvonalon álló tanárképzés hosszú idő óta szünetel.

2. A leányiskolák ma érvényben lévő tanterveiben a női kézimunka szerepe nem felel meg a tárgy fontosságának. Az elemi iskolák legnagyobb részében kimerül a harisnyakötésben és mintakendőkészítésben; a leányközépfiskolák tantervéből teljesen hiányzik; a tanítónőképzőkben osztályonként heti 1—2 órával, az 5 osztályban összesen 8 órával szerepel, ebből a felső osztályokban a heti 1—1 óra a kézimunka oktatás tanítási

módszerével foglalkozik; a gyakorlati célokat szolgáló és a törvény szavai szerint művelt, magyar polgári háziasszonyokat nevelő polgári leányiskola 30 éves tanterve pedig rem felel meg a mai kor követelményeinek.

A legtöbb iskolánál a kézimunkatanárnőket a kartársak sem tekintik magukkal egyenrangúaknak. Ennek oka, hogy a legtöbb kézimunkatanítónőnek nincs megfelelő képezése és az iskolánál csak segédtanítóként szerepelnek. De a legtöbb vidéki iskolában nincsen és nem is volt képezített kézimunkatanárnő. Ne vegyék tőlem zokon az őszinte szót, mély tiszteletem a kivételeknek, saját tapasztalatom szerint a férfi igazgatók nincsenek tudatában a női kézimunka nevelői fontosságának. Velem történt meg, hogy egy iskolánál, új igazgatóm a következő szavakkal fogadott: *„Maga nem volna szaktanárnőt, mert szerintem kézimunkát minden nő tud tanítani.”* Hiába magyaráztam neki, hogy ahhoz, hogy valaki tanítani tudjon, nem elég, ha az illető foltozni, stoppolni és 1—2 más kézimunkafajtát is tud. Ezen az alapon minden intelligens ember tudna bármely más tárgyat is tanítani, mert a nyelvtani szabályokat és az alapműveleteket tudja, irodalmat, vegytant és fizikát is tanult annak idején, de azért senkinek sem jut eszébe, hogy magyar, vagy számtan tanár lehet az illető. Ez a téves felfogás okozza azt, hogy a legtöbb polgári iskolánál a kézimunkát ráadásul adják azoknak a tanároknak, akiknek szaktárgyaikból nem futotta a rendes heti óraszám, minden tekintet nélkül arra, hogy az illető tudja-e szakértelemmel tanítani ezt a tárgyat. A legtöbben tényleg kedvtelenül végzik ezt a rájuk erőszakolt feladatot. Szeretetet és ambíciót valamely munka iránt csak az tud kelteni, aki maga is lelkesedik érte, de semmi esetre sem az, aki ezt a munkát csak tehernek tekinti. Így azután nem csoda, ha az eredmény nem felel meg a jogos kívánalomnak.

Képezített kézimunkatanárnők alkalmazása a fontos cél érdekében elengedhetetlen. A minden kívánalomnak megfelelő képzés azonban jó ideje szünetel, pedagógiai felkészültséggel és nívón álló szakismerettel rendelkező utánpótlás tehát nincsen, ez egyik főoka annak, hogy a női kézimunkaoktatás lassacskán csődbe jutott. A tanárképzés megoldásának egyik nehézsége abban rejlik, hogy egy négyosztályú polgári iskolánál, — ahol aránylag legnagyobb a kézimunka heti óraszám, — az órák száma csak 11, tehát nem elég egy rendes tanár foglalkoztatására. A kézimunkát tehát más tárggyal kell párosítani. Legkézenfekvőbb és legtermészetesebb a rajztanítással párosítani. Ez a két tárgy szorosan összefügg, módszeres kézimunkatanítás rajztudás nélkül ma teljesen lehetetlen. A mai kézimunkatanítás célja nemcsak a technikák elsajátítása, hanem az ízlésneve-

lés, a népies kézimunkák megismerése, kézimunkák alkalmazása fehérneműn, ruhán önálló tervezések alapján is.

Régebben ez a kettős képesítés meg volt oldva a Képzőművészeti Főiskola és Állami Nőiipariskola kapcsolatával, amikor a hallgatók a pedagógiai képesítést az Erzsébet Nőiskolában szerezték meg. Oda jártak gyakorlati tanításra is. A Rajztanárképzőben ma az a helyzet, hogy a hallgatók a női kézimunkát fölvehetik, azonban úgy el vannak halmozva munkával, hogy erre képtelenek. Rendszerint azonban nem is akarják fölvenni, mert művészi álmaikkal nem fér össze annak a gondolata, hogy varrótűvel bajlódjanak. Annak idején is sokan zúgolódtak, miért kényszerítik őket a „Fonóba“ (a Nőiipariskola diákneve), amikor ők az ott töltött időt is inkább festésre használhatnák. Hogy művészi álmaikból mit váltott be az élet, az köztudomású, hiszen unos-untig halljuk a művésznymort emlegetni. Később sokan boldogok voltunk, hogy a kettős képesítés révén államnál, vagy fővárosnál el tudtunk helyezkedni és ma — hála a sokat szidott varrótűnek, — mi vagyunk az irigyeltek. Azt hiszem, velem együtt még sok társamnak, és főképen a Fonódától irtózóknak nem jutott eszünkbe főiskolai hallgató korunkban, hogy a rajz- és kézimunka heti óraszámáról és ezzel kapcsolatban az iskoláknál való elhelyezkedési lehetőségekről érdeklődjünk. A rajztanárképző hallgatói ma sincsenek ezzel tisztában, a tanárképzésnek pedig kötelessége volna az életbe lépő tanárnak olyan diplomát adni a kezébe, mellyel a rendes tanárra nézve előírt heti óraszámot be is töltheti, mert különben alkalmaztatási lehetősége forog kockán.

A folyó tanév kezdetétől a kézimunka-tanárképzés új stádiumba jutott; a szegedi Tanárképző Főiskolán megszervezték azt oly módon, hogy a Főiskola hallgatói, rendes szaktárgyuk mellé, mint kiegészítő szakot, a női kézimunkát is választhatják, ahogy esetleg éneket, vagy tornát is választhatnak. Bár a rajzzal való kapcsolást szerencsésebbnek tartanám, mivel azonban a tanárképzés hosszabb szüneteltetése ilyen szomorú viszonyokat teremtett a kézimunkaoktatás terén, azért a szegedi Főiskola kezdeményezését örömmel üdvözlöm, abban a hitben, hogy a szegedi Főiskoláról, kiváló elméleti és gyakorlati pedagógiai tudással kikerült lelkes tanárok, a leányiskola kézimunkaoktatását, a nemzeti ügy fontosságának megfelelően, a kellő színvonalra emelik.

Hogy azonban ennek a feladatnak meg is felelhessenek, a minél mélyebb szakképzésen kívül, még két irányban kell őket képezni: a rajzban és a magyar népművészet kellő ismeretében. A kézimunkaoktatásnak szoros összefüggésben kell lenni ezekkel.

A rajztanításnak a női kézimunkára való szoros hatását,

a polgári leányiskola tantervéhez kiadott Utasítás is kiemeli. Az Utasítás kifejezetten megkívánja, hogy a rajztanítás közben szerzett ügyességeket és ismereteket a női kézimunkánál kell felhasználni. De ezt a célt szolgálja a tanterv azon célkitűzése is, hogy a síkdíszítmények körébe tartozó tervezési kísérletek és a színérzék fejlesztése a rajztanítás célja. Az Utasítás azonban nem hangoztatja eléggé a két ügyesség közötti szoros összefüggést. A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus rajzoktatási szakosztálya erre vonatkozólag a következő határozatot hozta: „Tekintettel arra, hogy a rajz és kézimunka kapcsolásával az általános nevelés szempontjából oly fontos alkotóképeség nagy mértékben fejleszthető, s hogy e két tárgy különállóságából származó hátrányokat figyelembe véve, az 1925. évi V. nemzetközi rajzoktatásügyi kongresszus 26 nemzet egyhangú határozataként, a rajz és kézimunka legszorosabb kapcsolása érdekében, e két tárgy tanítását egy kézbe kívánja adni, — amit nálunk, magyaroknál, már különleges díszítőművészetünk is minden más nemzetnél fokozottabb mértékben tesz szükségessé, — kimondja a kongresszus, hogy az általános képzést nyújtó leányiskolákban a rajz és női kézimunka tanítása, valamint e két tárgy felügyelete között a legszorosabb kapcsolat létesíttessék.“

A leányiskolai rajztanítás legfontosabb célja tehát csak az lehet, hogy a női kézimunkánál gyakorlati alkalmazást nyerhessen. Képesíteni kell a tanulót, hogy valamely női kézimunka rajzát elkészíteni és azt harmonikusan színezni tudja. A rajzolásban és színezésben való készség nélkül ízléses munkát előállítani nem lehet. Ezt a szoros kapcsolatot a leányiskolák tanterveinek és utasításainak határozottabban kell hangsúlyozni. A leányiskolai rajztanítás, ha nincs is a női kézimunkával egy kézben, csakis annak a szolgálatában álljon.

Ezek után nem kell külön hangoztatnom, hogy a jövő kézimunkatanárnőit a rajzolásban, színezésben és tervezésben is képezni kell, amiről a szegedi tanárképzés bizonyára kellőképpen gondoskodni is fog.

A női kézimunkatanítás másik fontos kapcsolata a magyar népművészettel való összefüggése. A polgári leányiskolai tanterv szerint: „a kézimunkához alkalmazandó rajzokban és díszítésekben első sorban magyar művészi motívumok alkalmaztassanak.“ A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus növelési szakosztályának ide vonatkozó egyhangú határozata: „Kérjük a magyar fonalas munka évszázados eredményeinek, formáinak, technikáinak, fajtáinak kötelező tanítását a tanítás legfelső fokán is. — Tanítási eszközüil pedig kérjük az iskolai múzeumok megszervezését és egy kimerítő fonalas könyvnek s iskolai mintatárnak kiadását.“ Ezzel kapcsolatban van a rajzszakosz-

tály következő határozata: „A hazafias nevelés ápolása, népművészetünk ismertetése és fejlesztése szempontjából közép- és középfokú iskoláink minden tagozatának összes osztályaiban rajztanításunk első sorban foglalkozzék népművészetünk díszítő elemeinek rajztanításával és ezzel kapcsolatban magyar nemzeti szempontból a magyar stíl egységének ismertetésével. — A kormány gondoskodik egész Magyarország népművészeti emlékének összegyűjtéséről (beleértve az elcsatolt és szintén magyar eredetű Felvidék népművészeti emlékeit, továbbá a székyel népművészetet is) és adja ki ezt helyes színezéssel a nemzeti propaganda és az oktatás céljaira alkalmas formában.“

Bizonyára a rossz gazdasági viszonyoknak tulajdonítható, hogy az üdvös határozatokból ezideig semmi sem valósult meg. A leányiskolákra vár a nagy feladat, hogy a nemzet népművészeti kincseit megmentse, ami csak a rajz- és kézimunkatanítással valósítható meg. Fontos feladat ez nemzeti szempontból, mert a magyar népművészet nemzeti életünk kiapadhatatlan kultúrális tényezője. De fontos nemzetgazdasági szempontból is, mert hazánknak azokon a vidékeinken, ahol még él a népművészet, vonzza az idegeneket és az asszonyok ott többet keresnek szép, izléses, eredeti munkáikkal, mint a férfiak a földműveléssel. Az ilyen helyeken fejleszteni kell a női kézimunkát. Ott, ahol ez a művészet hanyatlóban van, az iskoláknak kell azt újjá teremteni és az elemi iskolától kell már a gyermeket ilyen irányban nevelni. Az iskola elvégzése után tovább kell a leányokkal foglalkozni, ahogy ez Mezőkövesden, Sárközön meg is történik. Ez azonban már az iskolán kívüli népművelés feladata.

Ahol ilyen népies kézimunka nem volt otthonos soha, ott az iskolának kell felvilágosítani a leányokat, hogy lakásuk, fehérneműjük, ruhájuk díszítéséért nem szorulnak a külföld sokszor minden művészetet nélkülöző sablonjaira, mert minden szükségletet kielégítő magyaros mintát találnak a magyar népművészetben. A lelkes kézimunkatanárnő megtalálja a módját, hogy tanítványait a magyar kéz izléses munkájának megbecsülésére szoktassa. Nemzeti műkincseket ment ezzel a tanárral és ezt megtenni a magyar iskola szent kötelessége. A leányiskolák rajz- és kézimunkatanítása felelős azért, hogy hazánkban mind kevesebb az olyan vidék, ahol valóban művészi népies kézimunkát készítenek. Rá kell mutatni az iskolában, hogy a magyar nép, a legegyszerűbb földműves nép, sem maradt el a Nyugat népei mögött a feleszületett népies hajlam és készség tekintetében. Sőt hivatva van, hogy a népművészet terén vezető szerepe legyen Európában.

Minderre azonban csak az a tanár képes, aki maga is alaposan ismeri hazánk népművészetét, nemcsak formailag rajzi

szempontból, de ismeri valamennyinek a technikáját is. Amikor most Szegeden megindul a kézimunkatanárképzés új formája, mély tisztelettel felhívom a Főiskola vezetőségének nb. figyelmét erre a körülményre is.\*

Addig is, míg a Főiskola ellátja majd iskoláinkat képzett kézimunkaoktatókkal, rámutatok a német Brufsschule folyóirat következő közleményére: „Berlinben az elmúlt szünetidőben a népművészet fejlesztése céljából tanfolyamot rendeztek első sorban női kézimunka tanítónők részére. A német leányiskolákban újabban nagy gondot fordítanak arra, hogy a német népművészet mindinkább lanyhuló alkotó erejét életre keltsék és fejlesszék. A tanfolyamon rávezették a résztvevő tanítónőket, miként kell a női kézimunkaoktatással a gyermeket a német népkultúrára nevelni és a nemzeti technikákra megtanítani. A leányiskola feladatává tették ápolni a német hagyományos ruházkodást és ránevelni a leányokat, hogy büszkéek legyenek a német nép tárgyi és szellemi örökségére.

A tanfolyam tanterve volt: Bevezetés a népművészetbe, a népművészet keletkezése, tartalma és fontossága. (Előadások vetítéssel, megfelelő kiállítások és gyűjtemények szakszerű látogatása.) A még élő népies formák és minták ápolása és fejlesztése. (Forma és színtanulmányok. Mintarajzolás. Mindez tekintettel a női kézimunkára.)

Nálunk is kellene hasonló tanfolyamokat rendezni és pedig az Iskolánkívüli Népművelés keretében, ahova első sorban elemi iskolai tanítónőket kellene bevonni. Ma az a helyzet, hogy a tanítónőknek — ha csak privát szorgalomból nem foglalkoztak népművészetrel, — fogalmuk sincsen róla. Ezt a hiányt nyári népművészeti tanfolyamokkal lehetne pótolni. Ezeket a tanfolyamokon egyrészt meg kellene ismertetni az összes népművészeti technikákat, de különös súlyt kellene helyezni azon vidék népművészetére, amely vidéken az illető tanítónők működnek. Pl. Nógrád megyében a palóc népművészetre. Nagyon kívánatos volna ezen tanfolyamok minél sürgősebb megrendezése, mert amilyen örvendetes népművészetünk föllendülése ott, ahol hozzáértő vezetők működnek, éppen olyan veszélyt rejt magában, ha hozzá nem értő emberek üzleti szempontból kezelik azt.

A polgári iskolai tanárok részére a szegedi Főiskola rendezhetne hasonló tanfolyamot. Ez a tanfolyam nemzeti és kulturális szempontból éppen úgy megérné a ráfordított költséget, mint bármely más tantárgyból rendezett tanfolyam. A Főiskola vezetőségének mindenre kiterjedő figyelme, bizonyára megértéssel fogadja ezt az életre való gondolatot is.

Elkövetkezett a tizenkettedik óra, hogy a polgári leányis-

---

\* Az elkészített Tanterv a cikkíró szempontjaira természetesen tekintettel volt. (Szerk.)

kolai tanulók szakszerű kézimunkaoktatásban részesüljenek. A modern kézimunkaoktatás nem merülhet ki harisnyakötésben, stoppolásban és foltozásban. A mai gépkorszakban éppen a női kézimunka az, ami az otthonok melegségét megadja. Amilyen meleggé és széppé lehet varázsolni a lakást ízléses kézimunkával, úgy lehet azt tönkre tenni, a legszebb berendezés mellett is, ízléstelen holmikkal. Nagy úri házaknál, pazarul berendezett lakásokban láttam a falon a legszörnyűbb gobelinképeket, a kutyás és macskás párnákat, paradicsommadarakat, stb. Szörnyű dolgokat képesek a nők összemunkálni. Ha ezeket látom, mindig arra gondolok, milyen másképen nézne ki ez az otthon, ha a háziasszony megfelelő oktatásban részesült volna, ha a sok ismeret nyújtása mellett ízlését is fejlesztették volna.

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus nőnevelési szakosztályának egyik határozata: „A kézimunkaoktatók képzésére állíttassék külön e célt szolgáló képzőintézet és pedagógiai képzettség nélküli egyénekre az iskolai kézimunkaoktatás a jövőben ne bízassék.” Bízunk benne, hogy a szegedi Főiskola a kongresszus ezen határozatát valóra váltja.

*Hollóné Hatos Kornélia.*

## **A rajzolás szerepe a történelemtanításban.**

Ha a mai, cselekvő iskola dolgozóasztala mellől visszagondolunk kisdíákkorunk történelemóráira, eszünkbe jutnak nagytudású tanáraink, akik a padosorok között sétálgatva, fülünkbe ontották a régmúlt idők szédítően sok, érdekes és tanulságos eseményét; előadásuk végeztével pedig elővették velünk a tankönyvet, hogy aláhúzásokkal és zárójelekkel kijelöljék belőle a legfontosabb sorokat azzal, hogy azokat az elmondottakkal együtt ki fogják tőlünk kérdezni a jövő órán. A következő órán el is hangzott volna egyszerűen a lecke, ha az csupán a tankönyvi szövegből állt volna s tanáraink közbevetett kérdései ne kutattak volna múlt órán elhangzott magyarázataik után. Ilyenkor azonban a tőlük hallott színes részletek és súlyos okfejtések sokszor színtelenül és gyéren keveredtek el a tankönyv oda nem illő szakaszaival, ha egyáltalán megragadtak a felelők emlékezetében. Az ismétlések során pedig a legékebben előadott események is legnagyobbbészrt úgy elpárologtak tanulóársaink átlagának emlékezetéből, mint a csillogó harmat a reggeli napsütésben, s a tankönyvi szöveg is, — kitérítve az ottani sorrendből, — csak bizonytalanul bátorzkodott ki belőlük hol jól, hol rosszul.

Ma már mindannyian tudjuk, hogy ez azért történt így,